

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «(Не)правда в соціальних комунікаціях» здобувача ступеня доктора філософії з галузі знань 06 «Журналістика» за спеціальністю 061 «Журналістика» Смірнова Сергія Анатолійовича

1. Актуальність теми дисертації

Актуальність теми дисертації обумовлена зростанням кількості недостовірної інформації та її негативних наслідків. Гібридна війна російської федерації проти України і її інформаційна складова – дезінформація, обман, підроблені новини, інформаційно-психологічні спеціальні операції – потребують протидії. Виклики, пов'язані з недостовірною інформацією, стають все більшими і країни світу збільшують рівень занепокоєння. У звіті Всесвітнього економічного форуму 2023-2024 про глобальні ризики неправда (недостовірна інформація), яка складається з свідомого обману (disinformation) та помилкового сприйняття (misinformation), займає перше місце в списку короткострокових і п'яте – у списку довгострокових ризиків для усього світу.

Крім того, достовірність інформації та правда, як і форми неправди, становлять значну частину будь-якої теорії інформації і комунікації, відтак є важливою частиною таких досліджень.

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 22/11 від 24.11.2021 року).

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри.

Дисертація підготовлена в межах наукової теми кафедри зарубіжної преси та інформації факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка “Проблематика сучасної зарубіжної журналістики в контексті аксіологічних домінант”, номер державної реєстрації: 0121U110156; термін виконання: 01.01.2021-31.12.2025.

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Висновки та положення наукової новизни, викладені в дисертації, отримано в результаті самостійних теоретичних та практичних досліджень автора.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором вирішень, висновків, рекомендацій.

Результати дослідження є обґрунтованими та достовірними, оскільки одержані із застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Відповідні результати апробовано у вигляді доповідей на науково-практичних конференціях, наукових семінарах, а також відображено в публікаціях у фахових виданнях України.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру.

У дисертації для розкриття теми застосовано поєднання лінгвістичних, філософських та комунікаційних підходів для розгляду проблеми (не)правди в комунікації.

Систематизовано різні підходи до розуміння ключових термінів, пов'язаних з поняттями правди та неправди в контексті сучасних соціальних комунікацій та медіа.

Уточнено значення основних термінів і понять, зокрема, базових: «Правда», «Неправда» та більш спеціалізованих: «Фактчекінг», «Медіа», «Соціальні комунікації».

Надано визначення і зроблено уточнювальне пояснення до ключових термінів, які стосуються неправди в можливих контекстах.

В історіографічній частині дисертації зроблено оригінальний аналіз, синтез та інтерпретацію відомих джерел крізь призму досліджуваної проблеми. Зокрема, проведено паралелі між різними культурами - індійські Закони Ману, Руська Правда, китайський трактат про війну СуньЦзи – у підходах до встановлення істини, допуску обманювати тощо. Зіставлення "Державця" Макіавеллі з "АнтиМакіавеллі" Фрідріха Великого та інтерпретація останнього як ранньої форми "фактчекінгу" демонструє, що ключові питання дисертації мають глибоке історичне коріння.

У роботі вперше: розглянуто приховування інформації як окремий та важливий аспект неправди, на відміну від більш досліджених активних форм обману. Для цього використано міждисциплінарний підхід, з поєднанням філософських, юридичних, психологічних та комунікаційних аспектів дослідження;

Проаналізовано законодавство України щодо права на інформацію та права на її приховування з погляду соціальних комунікацій і продемонстровано, що приховування інформації гарантується точно так само, як право на інформацію та її повноту.

Представлено результати власного опитування серед представників громад Львівської області щодо ставлення до цензури.

Досліджено питання про надмір інформації як форму приховування або ускладнення доступу до правдивої інформації в контексті соціальних комунікацій.

Виявлено парадоксальну природу мови, яка одночасно є інструментом для встановлення істини та для поширення неправди.

Встановлено багатозначність мови і як перешкоду для комунікації, і як інструмент для точнішого передання сенсу через образність та непрямі висловлювання.

Детально проаналізовано використання евфемізмів як свідомої інформаційної політики на прикладі російсько-української війни.

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Смірнов С. А. Медіастандарти та фактчекінг в контексті психологічних бар'єрів, глибинних переконань та традицій / С. А. Смірнов // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – 2023. – №52-53. – С. 122-135. – DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2023.52-53.11726>.

2. Смірнов Сергій. Факти в теоріях істини / Сергій Смірнов // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – 2024. – № 54-55. – С. 93-103. – DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2024.54-55.12151>.

3. Смірнов Сергій. Термінологія неправди в соціальних комунікаціях (Неправда: види, терміни, використання в медіа. / Сергій Смірнов // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – 2025. – № 57. – С. 90-98. – DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2025.57.13293>

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо.

1. Смірнов С. А. Фейки і фактчекінг російсько-української війни / С. А. Смірнов // Українські та закордонні медіа перед викликами сучасності : Збірник матеріалів звітної наукової конференції за 2022 рік (секція "Журналістика"), Львів, Україна, 2022 – Львів : Простір-М, 2023. – С. 96-98. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/Zbirnyk-tez-zvitnoi-konferenetsii-za-2022-rik.pdf>

2. Смірнов С. А. Евфемізми війни. Прикладні аспекти пропаганди та контрпропаганди / Смірнов С. А. // «Сучасний масмедійний простір: реалії та перспективи розвитку»: Збірник тез доповідей, Тернопіль, Україна, 10.04.2024 – 2024.

3. Смірнов С. Інформаційна безпека України (документи, події, дати). Медіадискурс війни: український та закордонний досвід : монографія / [Мар'ян Житарюк, Тарас Балда, Тарас Лильо та ін.]; наук. ред., упорядк., вступ, висновки

проф. М. Житарюк. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2025. С. 107–144.
<https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/03/Mediadyskurs-web.pdf>

4. Смірнов С.А. Факт в теоріях істини. Практичне значення у створенні медіареальностей та проблеми фактчекінгу. / Смірнов С. А. // "Медіареальність у часи інформаційних війн": виступ на міжнародній науковій конференції, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 15.03.2024 - 2024.

5. Смірнов С. А. Соціальні комунікації: недостовірні інформація та тенденції форматів. Наука і вища освіта : тези доп. XXXIII Міжнар. наук. конф. здобувачів вищ. освіти і молодих уч., м. Запоріжжя, 13 листоп. 2024 р. Запоріжжя, 2024. С. 150. URL: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/%20T1%20Ч2.pdf

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Отримані результати розширюють та доповнюють теоретичні і наукові аспекти дослідження проблемних питань соціальних комунікацій, теорії та практики журналістики.

Дослідження поглиблює розуміння концепції істини в соціальних комунікаціях, розглядає її не лише з погляду відповідності фактів, а й результативності інтерпретації та контекстуалізації через мову.

Аналіз багатозначності мови та образних засобів встановлює ефективність передання складних ідей та емоцій з допомогою непрямих способів висловлення і, відповідно, сприяє подальшому розвитку теорій комунікації. Розгляд іронії та сарказму як особливих форм комунікації "від зворотного" збагачує розуміння невербальних аспектів мови та їхнього впливу на сприйняття повідомлень.

Аналіз евфемізмів як інструменту створення квазіреальності важливий для теорії пропаганди та розуміння принципів інформаційної війни, адже демонструє, як можна використовувати мову для маніпулювання свідомістю.

Теоретичні положення, пропозиції, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані в науково-дослідній сфері, під час викладання відповідних навчальних дисциплін, в тому числі «теорії масової інформації», «пропаганда», «принципи і методи фактчекінгу», «стратегічні комунікації та контрпропаганда», «медіастандарти» а також при підготовці підручників, посібників і навчальних курсів.

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі, де вони можуть бути застосовані

Розуміння причин та форм приховування інформації може бути корисним для журналістів, політиків, державних службовців та всіх, хто задіяний у

соціальних комунікаціях, а розуміння парадоксів комунікації може допомогти усвідомлювати потенційні неоднозначності та інтерпретації повідомлень.

Аналіз законодавства сприятиме розробці та вдосконаленню нормативно-правових актів у сфері доступу до інформації та захисту персональних даних. Приклади з виборчим процесом ілюструють важливість прозорості та підзвітності для забезпечення довіри до демократичних інститутів.

Результати опитування щодо ставлення до цензури можуть бути використані для формування інформаційної політики на місцевому рівні.

Розуміння проблеми інформаційного перевантаження, його причин і наслідків є важливим для розробки стратегій боротьби з дезінформацією та підвищення медіа грамотності громадян.

Аналіз використання евфемізмів у контексті російсько-української війни є цінним для розробки стратегій протидії пропаганді та дезінформації.

Розгляд ролі образних засобів може бути корисним для створення ефективних комунікаційних кампаній, що апелюють до емоцій та розуміння аудиторії.

Підвищення обізнаності щодо природи іронії та сарказму може допомогти уникнути непорозумінь у міжкультурній комунікації та в різних соціальних контекстах.

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дисертацію заслухано та обговорено на науковому семінарі кафедри зарубіжної преси та інформації Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 05/16 від 16 травня 2025 року). У ході обговорення дисертації суттєвих зауважень, які стосуються суті роботи, не було висунуто.

Дисертація Смірнова Сергія Анатолійовича на тему: «(Не)правда в соціальних комунікаціях» є завершеною науковою працею в рамках поставлених задач.

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у восьми наукових публікаціях, у тому числі трьох наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, одному розділі колективної монографії та у чотирьох тезах доповідей на наукових конференціях.

На основі вищенаведеного можна зробити такі висновки щодо поданої дисертаційної роботи:

1. За актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю дисертаційна робота Смірнова С. А.

«(Не)правда в соціальних комунікаціях» відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами від 31.05.2019 року № 759) та п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (із змінами від 21.03.2022 року № 341, від 19.05.2023 року № 502 та від 03.05.2024 року № 507).

2. Дисертація відповідає спеціальності 061 «Журналістика» (галузь знань 06 «Журналістика»).

3. Наукові праці Смірнова Сергія Анатолійовича, опубліковані за результатами дисертаційної роботи, за кількістю та якістю відповідають пунктам 8-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (із змінами).

4. Дисертація «(Не)правда в соціальних комунікаціях» Смірнова Сергія Анатолійовича рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

Головуюча на засіданні наукового семінару

кандидат філологічних наук, доцент,
доцентка кафедри зарубіжної преси та інформації
Львівського національного
університету імені Івана Франка

 Тетяна ХОМЕНКО

« 30 » травня 2025 року

Підпис доц. Тетяни ХОМЕНКО підтверджую.

Вчений секретар
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
доцент

 Олена ГРАБОВЕЦЬКА